

Rolnummer 2670
Arrest nr. 6/2004 van 14 januari 2004

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag over artikel 3, 2°, van de wet van 13 april 1995 betreffende de handelsagentuurovereenkomst, vóór de opheffing ervan bij de wet van 4 mei 1999, gesteld door het Hof van Beroep te Gent.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters A. Arts en M. Melchior, en de rechters P. Martens, M. Bossuyt, E. De Groot, A. Alen en J.-P. Moerman, bijgestaan door de griffier L. Potoms, onder voorzitterschap van voorzitter A. Arts,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij arrest van 5 maart 2003 in zake de n.v. Filand tegen de n.v. KBC Securities, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 17 maart 2003, heeft het Hof van Beroep te Gent de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Is artikel 3, 2°, van de wet van 13 april 1995 betreffende de handelsagentuurovereenkomst in overeenstemming met de beginselen van gelijkheid en niet-discriminatie verankerd in de artikelen 10 en 11 van de gecoördineerde Grondwet, in zoverre het ertoe leidt dat een zelfstandig handelsagent wiens agentuurovereenkomst beantwoordt aan de definitie van de handelsagentuurovereenkomst, maar die werkzaam is in de sector van de beursvennootschappen, verschillend wordt behandeld ten opzichte van de andere handelsagenten ? »

Memories zijn ingediend door :

- de n.v. Filand, met maatschappelijke zetel te 8554 Zwevegem, Heynholwegel 3;
- de n.v. KBC Securities, met maatschappelijke zetel te 1080 Brussel, Havenlaan 12;
- de Ministerraad.

De n.v. Filand heeft een memorie van antwoord ingediend.

Op de openbare terechtzitting van 26 november 2003 :

- zijn verschenen :

. Mr. M. Voordeckers *loco* Mr. D. Van Poucke, advocaten bij de balie te Gent, voor de n.v. Filand;

. Mr. H. De Waele *loco* Mr. K. De Bock, advocaten bij de balie te Kortrijk, voor de n.v. KBC Securities;

. Mr. O. Vanhulst, tevens *loco* Mr. P. Hofströssler, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers E. De Groot en J.-P. Moerman verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil

Op 1 januari 1993 sloot de n.v. Filand, appellante voor de verwijzende rechter, een overeenkomst - « Kontrakt van gevolmachtigd Agent » genaamd - met de rechtsvoorganger van de geïntimeerde voor de verwijzende rechter, de n.v. KBC Securities, waardoor eerstgenoemde als gevolmachtigd agent werd aanvaard.

Op 1 april 1999 maakt KBC Securities eenzijdig, met onmiddellijke ingang en zonder enige vergoeding, een einde aan voormelde overeenkomst. De n.v. Filand dagvaardt hierop op 19 april 1999 de n.v. KBC Securities voor de Rechtbank van Koophandel te Kortrijk met het oog op het verkrijgen van een opzeggingsvergoeding, een uitwinningsvergoeding en een schadevergoeding, waarbij zij haar vordering grondt op de wet van 13 april 1995 betreffende de handelsagentuurovereenkomst. Het vonnis van 1 juni 2001 willigt de vordering van de n.v. Filand gedeeltelijk in maar stelt dat de op 1 januari 1993 gesloten overeenkomst uitsluitend beheerst wordt door de regelen van het algemeen verbintenissenrecht, inzonderheid de bepalingen met betrekking tot de lastgeving, zodat zij niet onder het toepassingsgebied van de wet van 13 april 1995 valt, en dat evenmin de nieuwe wet van 4 mei 1999, die voormelde wet wijzigt, van toepassing is.

De n.v. Filand tekent tegen dat vonnis hoger beroep aan. Voor de verwijzende rechter beroept de n.v. Filand zich op het arrest nr. 161/2001 van 19 december 2001 van het Hof, waarin voor recht werd gezegd dat « artikel 3, 2°, van de wet van 13 april 1995 betreffende de handelsagentuurovereenkomst [...], vóór de opheffing ervan bij de wet van 4 mei 1999, de artikelen 10 en 11 van de Grondwet [schendt] doordat het bepaalt dat de wet niet van toepassing is op de door de kredietinstellingen met hun agenten afgesloten overeenkomsten ».

De verwijzende rechter oordeelt dat uit de motivering van voormeld arrest niet kan worden afgeleid of de daarin vastgestelde schending van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet ook aanwezig is met betrekking tot overeenkomsten van beursagentschappen met hun agenten, en stelt de bovenvermelde prejudiciële vraag.

III. In rechte

- A -

A.1. De appellante voor de verwijzende rechter, de n.v. Filand, gaat allereerst gedetailleerd in op de feiten die aan het bodemgeschil ten grondslag liggen.

Volgens haar kan het onderscheid in behandeling dat de wetgever met de in het geding zijnde bepaling in 1995 heeft ingevoerd tussen handelsagenten in het algemeen en handelsagenten die gebonden zijn door een overeenkomst met een verzekeraar, een kredietinstelling of een beursvennootschap, in het licht van de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet worden verantwoord. Zij wijst erop dat laatstgenoemde agenten activiteiten uitoefenen die vallen onder de definitie van de handelsagentuurovereenkomst vervat in artikel 1 van de wet van 13 april 1995, zodat die agenten vergelijkbaar zijn met de handelsagenten die wel onder het toepassingsgebied van die wet vallen.

De appellante herinnert eraan dat de wet van 13 april 1995 ruimer is dan de richtlijn 86/653/EEG van 18 december 1986 van de Europese Gemeenschappen, die bij die wet werd omgezet : terwijl de richtlijn zelf beperkt is tot goederen, geldt de wet ook voor diensten. Volgens de appellante had de wet van 13 april 1995 tot doel een beschermend statuut te bieden aan de zelfstandige handelsagent, vergelijkbaar met de bescherming die andere categorieën van handelstussenpersonen in het Belgisch recht genieten. De redenen opgegeven door de wetgever om de overeenkomsten met agenten van beursvennootschappen uit te sluiten van het toepassingsgebied van de wet van 13 april 1995, kunnen volgens de appellante evenwel niet worden aanvaard. Ten eerste is het gegeven dat de richtlijn zelf die sector uitsluit geen voldoende reden om van een algemene uitbreiding terug te komen daar de wetgever zelf de regeling in de richtlijn heeft opengetrokken naar alle agentuurovereenkomsten die betrekking hebben op zaken in het algemeen. Ten tweede is het feit dat dienaangaande bijzondere regels van toepassing zijn, niet afdoende : specifieke toezichtsregels verzetten zich volgens de appellante niet ertegen dat de overeenkomsten tussen de beursvennootschappen en hun agenten aan de toepassing van de wet van 13 april 1995 worden onderworpen.

De appellante stelt dat uit de parlementaire voorbereiding van de wijzigingswet van 4 mei 1999 blijkt dat het ontbreken van een sociaalrechtelijke bescherming voor de uitgesloten agenten het motief vormde voor de wetswijziging. Uit het advies van de Commissie voor het Bank- en Financiewezen, gegeven naar aanleiding van die wetswijziging, leidt zij af dat ook die Commissie van oordeel was dat de specifieke regels die voor de sector gelden niet aan de gelijke toepassing van de wet van 13 april 1995 op de agenten van beursvennootschappen en kredietinstellingen in de weg staan en geen motief kunnen vormen voor de uitsluiting van die agenten van het toepassingsgebied van de wet op de handelsagentuurovereenkomst.

Ten slotte verwijst zij naar het arrest nr. 161/2001 van 19 december 2001.

Volgens de appellante volgt uit hetgeen voorafgaat dat de wetgever in 1995 de artikelen 10 en 11 van de Grondwet heeft geschonden door agenten verbonden door een overeenkomst met een beursvennootschap uit te sluiten van het toepassingsgebied van de wet van 13 april 1995, zonder in een alternatief statuut te voorzien dat hun de zekerheid biedt die vergelijkbaar is met de zekerheid die de wetgever met voormelde wet heeft ingevoerd voor de andere handelsagenten.

A.2. Volgens de geïntimeerde voor de verwijzende rechter, de n.v. KBC Securities, bestaat er tussen agenten van beursvennootschappen, enerzijds, en handelsagenten die wel onder het toepassingsgebied van de wet van 13 april 1995 betreffende de handelsagentuurovereenkomst vallen, anderzijds, een verschil dat op een objectief criterium berust vermits de eerstgenoemden hun activiteit uitoefenen in een specifieke sector en binnen een algemeen reglementair kader dat door het Interventiefonds van de beursvennootschappen en door de Commissie voor het Bank- en Financiewezen is vastgelegd. De uitsluiting van die agenten uit het toepassingsgebied van de wet van 13 april 1995 steunt dus op het feit dat reeds lang een specifieke reglementering bestaat voor die gevolmachtigde agenten. De geïntimeerde verwijst hierbij uitdrukkelijk naar de omzendbrief nr. 92/1 van het Interventiefonds van de beursvennootschappen. Tevens citeert zij uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 13 april 1995, waaruit duidelijk blijkt dat de wetgever het, om die redenen, niet opportuun achtte het toepassingsgebied van de handelsagentuurwet uit te breiden tot de agenten van de beursvennootschappen.

Volgens de geïntimeerde bestaat er voor de aangeklaagde verschillende behandeling bijgevolg een objectieve en redelijke verantwoording die proportioneel is met het beoogde doel. Dat geldt volgens de geïntimeerde des te meer daar de wet van 13 april 1995 een uitbreiding is van de richtlijn van de Raad van 18 december 1986 inzake de coördinatie van de wetgevingen van de Lid-Staten inzake zelfstandige handelsagenten, die niet de relatie tussen agenten van beursvennootschappen en hun principalen betreft. De geïntimeerde beklemtoont dat de uitsluiting van de agenten uit de wet van 13 april 1995 niet betekent dat er geen wettelijk kader zou zijn dat de contractuele relatie beheerst tussen de agenten van beursvennootschappen en hun principalen : hierop zijn immers de gemeenrechtelijke regels van lastgeving van toepassing.

A.3. De Ministerraad schetst allereerst de procedure voor de verwijzende rechter en merkt op dat artikel 3, 2° en 3°, van de wet van 13 april 1995 betreffende de handelsagentuurovereenkomst bij de wet van 4 mei 1999 tot wijziging van de voormelde wet werd opgeheven.

Naar mening van de Ministerraad is het door de wetgever in aanmerking genomen onderscheidingscriterium, namelijk het al dan niet agent zijn van een beursvennootschap, objectief en pertinent. Dat criterium berust op de aard van de activiteit van de beursvennootschappen, de specifieke sector waarin zij actief zijn en het feit dat zij onderworpen zijn aan het prudentieel toezicht van de Commissie voor het Bank- en Financiewezen. De Ministerraad meent dat, vermits het Hof in B.7 van het arrest nr. 161/2001 van 19 december 2001 de wettigheid van dat criterium heeft erkend, dezelfde redenering ook naar de beursvennootschappen moet worden doorgetrokken.

Voor het overige wenst de Ministerraad zich naar de wijsheid van het Hof te gedragen.

A.4. In haar memorie van antwoord stelt de appellante voor de verwijzende rechter dat het bestaan van een objectief en pertinent criterium, zoals door de Ministerraad aangehaald, nog niet betekent dat het daardoor gecreëerde verschil in behandeling redelijk verantwoord zou zijn. Voor het overige herhaalt zij wat zij in haar memorie heeft uiteengezet. Zij beklemtoont dat de wetgever met de wet van 13 april 1995 een einde wou maken aan de rechtsonzekerheid voor de handelsagenten onder de bestaande gemeenrechtelijke regeling zodat het gegeven dat die gemeenrechtelijke regeling nog verder zou gelden voor de agenten van beursvennootschappen niet als verantwoording kan dienen voor hun uitsluiting van die nieuwe regeling.

- B -

B.1. De wet van 13 april 1995 betreffende de handelsagentuurovereenkomst heeft voor dat soort overeenkomst in het Belgische recht een regeling ingevoerd voor onder andere de duur ervan (artikel 4), de verplichtingen van de handelsagent (artikel 6) en van de principaal (artikel 8), de vergoeding van de handelsagent, meer bepaald zijn recht op commissies (artikelen 9 tot 17), de opzegging van de overeenkomst, meer bepaald de verplichting om een opzeggingstermijn in acht te nemen of een compenserende vergoeding te betalen (artikel 18) en de mogelijkheid om de overeenkomst zonder opzegging te beëindigen wanneer uitzonderlijke omstandigheden verdere samenwerking onmogelijk maken (artikel 19). De wet voorziet eveneens in een uitwinningsvergoeding (artikelen 20 tot 23), een concurrentiebeding (artikel 24), een beding van *delcredere* (artikel 25) en de verjaring van de rechtsvorderingen die uit de overeenkomst zijn ontstaan (artikel 26).

B.2. Artikel 1 van de wet bepaalt :

« De handelsagentuurovereenkomst is een overeenkomst waarbij de ene partij, de handelsagent, door de andere partij, de principaal, zonder dat hij onder diens gezag staat, permanent en tegen vergoeding belast wordt met het bemiddelen en eventueel het afsluiten van zaken in naam en voor rekening van de principaal.

De handelsagent deelt zijn werkzaamheden naar eigen goeddunken in en beschikt zelfstandig over zijn tijd. »

B.3. In zijn oorspronkelijke versie bepaalde artikel 3 :

« Deze wet is niet van toepassing op :

1° de overeenkomsten gesloten met handelsagenten die hun werkzaamheid van tussenpersoon niet met regelmaat uitoefenen;

2° de door de verzekeraars, kredietinstellingen en beursvennootschappen met hun respectieve agenten afgesloten overeenkomsten;

3° de door de handelsagenten gesloten overeenkomsten voor zover zij werkzaam zijn op een effectenbeurs, op andere markten voor effecten en andere financiële instrumenten of op de beurzen voor de termijnhandel in goederen en waren. »

B.4. Bij de wet van 4 mei 1999 tot wijziging van de wet van 13 april 1995, werden het 2° en het 3° van artikel 3 opgeheven, zodat de wet voortaan onder meer van toepassing is op de door de beursvennootschappen met hun agenten afgesloten overeenkomsten.

Artikel 4, eerste lid, van de wet van 4 mei 1999 bepaalt echter dat de wet niet van toepassing is op de verbintenissen waarvan de uitvoering in rechte is gevorderd vóór de inwerkingtreding ervan op 12 juni 1999.

Te dezen werd geoordeeld, zowel door de rechter in eerste aanleg als door de verwijzende rechter, dat de nieuwe wet niet van toepassing is op het bodemgeschil.

B.5. In de memorie van toelichting bij de ontworpen wet van 13 april 1995 werd de uitsluiting van de handelsagenten van de kredietinstellingen en van de beursvennootschappen als volgt verantwoord :

« Voor het rechtstreeks contact met de cliënten doen kredietinstellingen dikwijls een beroep op gevolmachtigde agenten. Hieronder worden personen verstaan die beroepshalve, maar niet op grond van een arbeidsovereenkomst, bevoegd zijn om in naam en voor rekening van een kredietinstelling verrichtingen uit te voeren die behoren tot haar normaal financieel bedrijf. Zij zijn te onderscheiden zowel van aangestelden die wel op grond van een arbeidsovereenkomst optreden in naam en voor rekening van een kredietinstelling, als van tussenpersonen-makelaars die zonder vertegenwoordigingsbevoegdheid alleen partijen samen brengen.

Reeds in 1968 had de Bankcommissie in een rondschriften aan de banken een beperkt aantal regels voorgeschreven in verband met de werking via gevolmachtigde agenten. De commissie heeft het nodig geoordeeld dit rondschriften bij te werken en heeft in het rondschriften van 28 juli 1987 een algemeen kader uitgewerkt dat, zowel in het belang van de kredietinstelling als in het belang van de spaarder, de veiligheid beoogt van de financiële verrichtingen die via gevolmachtigde agenten worden gerealiseerd.

Gezien deze bijzondere toestand, acht de Regering het opportuun ook hier een uitzondering te voorzien.

Een gelijkaardige redenering kan tenslotte worden gevolgd voor de beursvennootschappen. Inderdaad, deze vennootschappen zijn gewoon zakenrelaties aan te gaan met personen die, buiten een arbeidsovereenkomst, in hun naam en voor hun rekening verrichtingen tot stand brengen volgend uit het monopolie bedoeld in artikel 3 van de wet van 4 december 1990. Deze ‘ aanbrengrers van beursorders ’ worden geregeld door bijzondere bepalingen, namelijk de artikelen 25 en 26 van het koninklijk besluit van 16 januari 1991 houdende het reglement van de effectenbeursvennootschap van Brussel, en worden gecontroleerd door het Interventiefonds van de beursvennootschappen en de Commissie van het Bank- en Financiewezen in het kader van de controle op de administratieve en

boekhoudkundige organisatie en de interne controle van de beursvennootschappen. Het is dan ook de logica zelf die ons oplegt de contracten tussen de beursvennootschappen en de aanbrengrers van beursorders uit het toepassingsgebied van deze wet te sluiten. » (*Parl. St.*, Senaat, B.Z. 1991-1992, nr. 355-1, p. 8)

In antwoord op een vraag van een lid van de Commissie voor de Justitie van de Senaat over de reden van die uitsluiting, heeft de Minister van Justitie naar die memorie van toelichting verwezen (*Parl. St.*, Senaat, B.Z. 1991-1992, nr. 355-3, p. 98) en eraan toegevoegd dat « bijvoorbeeld de beursvennootschappen reeds aan een specifieke nationale regelgeving onderworpen [zijn] » (*ibid.*).

B.6. Alleen het feit dat zij hun activiteit in de sector van de beursvennootschappen uitoefenen, volstaat niet om ervan uit te gaan dat de agenten die voor beursvennootschappen werken, niet met de andere handelsagenten kunnen worden vergeleken. Beiden worden belast met het bemiddelen en eventueel afsluiten van zaken namens en voor rekening van hun principaal. De agenten van de beursvennootschappen zouden overigens onder de definitie van artikel 1 van de wet vallen indien artikel 3, 2°, ze niet had uitgesloten.

B.7. Tussen de agenten van de beursvennootschappen en de andere handelsagenten bestaat een verschil dat op een objectief criterium berust : de eerstgenoemden oefenen hun activiteit uit in een specifieke sector en binnen een algemeen kader dat door de Commissie voor het Bank- en Financiewezen en, krachtens het koninklijk besluit van 22 december 1995 inzake de overdracht aan de Commissie voor het Bank- en Financiewezen van de aan het Interventiefonds van de beursvennootschappen verleende controlebevoegdheden (*Belgisch Staatsblad* van 6 januari 1996), tot 1 februari 1996, door het Interventiefonds van de beursvennootschappen is vastgelegd. Wanneer de wetgever bij de wet van 4 mei 1999 een einde maakte aan de uitsluiting van de agenten van de beursvennootschappen, heeft hij overigens artikel 15 gewijzigd opdat, in de drie sectoren die oorspronkelijk bij artikel 3, 2°, waren uitgesloten, via een in een paritair overlegorgaan gesloten overeenkomst, van de wet zou kunnen worden afgeweken voor wat het bedrag van de commissies en de berekeningswijze ervan betreft (artikel 3 van de wet van 4 mei 1999).

B.8. Er dient echter nog te worden onderzocht of het op grond van dat verschil verantwoord was de agenten van de beursvennootschappen van alle bepalingen van de wet uit te sluiten, meer in het bijzonder van die bepalingen waarbij een minimumopzegtermijn wordt opgelegd en die welke betrekking hebben op het recht op een uitwinningvergoeding.

B.9. Het blijkt niet dat de omzendbrief van het Interventiefonds van de beursvennootschappen waarop tijdens de parlementaire voorbereiding werd gealludeerd, heeft voorzien in specifieke waarborgen voor de agent. Die omzendbrief had daarentegen vooral tot doel de belangen van de instelling en die van de spaarders te vrijwaren. Er is overigens niet aangetoond in hoeverre die omzendbrief dwingende bepalingen zou bevatten die de handelsagent een bescherming bieden die de bescherming die bij de wet van 13 april 1995 aan de handelsagenten is toegekend overbodig of ongeschikt zou maken. De collectieve overeenkomsten waarnaar de wet van 4 mei 1999 zal verwijzen, zijn juridische instrumenten die de wetgever niet in de hand heeft en die niet als verantwoording kunnen dienen voor de weigering, aan de agenten van beursvennootschappen, van de wettelijke beschermingsregeling die voor de andere handelsagenten geldt.

B.10. Het Hof stelt overigens vast dat de voorzitter van de Commissie voor het Bank- en Financiewezen bevestigd heeft dat de omzendbrieven van de Bankcommissie en van het Interventiefonds van de beursvennootschappen niet tot doel hadden het statuut van de handelsagent te regelen en dat, indien de wet van 13 april 1995 op hen van toepassing zou worden verklaard, die omzendbrieven zouden moeten worden bijgestuurd (*Parl. St.*, Kamer, 1997-1998, nr. 1423/3, pp. 2-5).

B.11. Het kan niet worden ontkend dat de wet van 13 april 1995 tot doel had de Belgische wetgeving aan te passen aan de richtlijn 86/653/EEG van de Raad van 18 december 1986, dat die richtlijn alleen betrekking heeft op de zelfstandige agent die permanent belast is met het tot stand brengen van « de verkoop of de aankoop van goederen » (artikel 1, lid 2) en dat de wetgever aan de Belgische wet een grotere werkingssfeer heeft toegekend door ze uit te breiden tot alle personen die « zaken » - wat eveneens diensten impliceert - bemiddelen en eventueel afsluiten. Hieruit volgt echter niet dat de wetgever de werkingssfeer van de wet willekeurig zou kunnen beperken onder het voorwendsel dat hij ze eerder had uitgebreid.

B.12. Uit wat voorafgaat volgt dat wegens de uitsluiting van de door de beursvennootschappen met hun agenten afgesloten overeenkomsten van de werkingssfeer van de wet, artikel 3, 2°, van de wet van 13 april 1995, vóór de opheffing ervan bij de wet van 4 mei 1999, discriminerend is.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 3, 2°, van de wet van 13 april 1995 betreffende de handelsagentuurovereenkomst, vóór de opheffing ervan bij de wet van 4 mei 1999, schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet doordat het bepaalt dat de wet niet van toepassing is op de door de beursvennootschappen met hun agenten afgesloten overeenkomsten.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 14 januari 2004.

De griffier,

De voorzitter,

L. Potoms

A. Arts